

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи

**на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030508 «Фінанси та кредит»
за спеціалізацією «Банківська справа»**

на тему:

**«ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ БАНКІВ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ»**

Виконавець:

студент 41 групи

Факультет фінансів та банківської справи

Заяць Едуард Леонідович

/підпис/

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент

Онищенко Юлія Ігорівна

/підпис/

ОДЕСА 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних реаліях функціонування вітчизняних банків, коли реформування банківської системи України супроводжується інтеграцією країни у світовий економічний простір, що, як наслідок, веде до підвищення законодавчих вимог до діяльності банків у напрямі оцінки та контролю банківських ризиків, на нашу думку, комплексне дослідження формування бізнес-моделей банків є обґрунтованим. Як відомо, бізнес-модель банку є комплексним відображенням діяльності банку, що дозволяє раціоналізувати співвідношення між складовими залучених та розміщених ресурсів.

Отже, трансформаційні процеси в економіці України, включаючи і вітчизняну банківську систему, підвищують актуальність дослідження бізнес-моделей вітчизняних банків, що склалися в сучасних умовах.

Мета даної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних підходів та розробленні практичних рекомендацій щодо формування бізнес-моделей вітчизняних банків, що склалися в сучасних умовах.

Завдання дослідження:

- дослідити теоретичні підходи щодо визначення поняття «бізнес-модель банку»;
- дослідити законодавство щодо розкриття в ньому поняття «бізнес-модель банку»;
- проаналізувати тенденції розвитку української банківської системи через діяльність наявних банків;
- розробити систему показників, що будуть використовуватись при проведенні кластеризації вітчизняних банківських установ;
- визначити бізнес-моделі банків України на основі кластерного аналізу;
- проаналізувати зарубіжний досвід формування бізнес-моделей банку;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення виявлених бізнес-моделей банків в Україні.

Об'єкт дослідження є процеси функціонування банків в банківській системі України.

Предмет дослідження є теоретичні та практичні засади формування бізнес-моделей українських банків, їх особливості та структурні складові.

Методологія дослідження. У процесі написання роботи використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання: аналізу та синтезу - для визначення сутності поняття «бізнес-модель банку»; графічний метод та метод побудови аналітичних таблиць – для наочного зображення результатів дослідження; кластерний аналіз застосовано для визначення існуючих бізнес-моделей банків України на основі обґрунтованих показників.

Інформаційна база дослідження є монографії і наукові роботи українських та іноземних вчених-економістів, нормативно-правові акти, що складають українське законодавство, до яких входять закони України, інструкції та постанови Національного

банку України тощо, використовуються дані статистичні та аналітичні дані Національного банку України, а також дані публічної звітності українських банків.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг становить 103 стор. Основний зміст викладено на 75 сторінках. Робота містить 7 таблиць та 16 рисунків; 17 додатків на 13 сторінках. Список використаних джерел включає 74 найменувань на 8 сторінках.

Основні положення та результати наукового дослідження були оприлюднені та одержали позитивну оцінку на Міжнародній науковій конференції на тему «Цифрова та інноваційна економіка: процеси, стратегії, технології, яка проходила у дистанційній формі у Державному університеті імені Яна Кохановського у місті Кельце (Республіка Польща, 25 січня 2019).

За результатами дослідження було опубліковано:

Онищенко Ю.І., Заяць Е.Л. Теоретичні підходи до визначення дефініції «бізнес-модель банку». International Scientific Conference Digital and Innovative Economy: Processes, Strategies, Technologies. Conference Proceedings, January 25. 2019. Kielce, Poland: Baltija Publishing. P.101-104

Згідно результатів проведеної кластеризації банківської системи України було опубліковано:

Заяць Е.Л., Онищенко Ю.І. Ідентифікація й оцінка бізнес-моделей банків України на основі кластерного аналізу. Регіональна економіка та управління. 2019. №2. С.100-104.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи **«Теоретичні основи формування бізнес-моделей банків в сучасних умовах»** дослідження сутності поняття «бізнес-модель банку» дозволило виконати ряд завдань, що були поставлені на початку роботи. Так, було проаналізовано різні погляди як українських, так і іноземних вчених-економістів на зміст досліджуваного поняття, що дало змогу виділити три основні теоретичні підходи до визначення поняття «бізнес-модель банку»: операційний, структурний та інтегральний. З теоретичної точки зору найбільш повно бізнес-модель описується в інтегральному підході: побудова бізнес-моделі банку залежить від споживачів його продуктів та послуг, що й стало основою для подальшого дослідження.

Проведене дослідження дало змогу також побувати схемою, що об'єднує 4 компоненти банківської бізнес-моделі: стратегічні рішення, систему створення вартості, систему оцінки вартості та мережу створення цінностей.

Було проаналізовано законодавче забезпечення сутності поняття «бізнес-модель банку», яке виявило, що жоден вітчизняний нормативно-правовий акт не містить тлумачення досліджуваного поняття. Проведене дослідження дало змогу також побувати схемою, що об'єднує 4 компоненти банківської бізнес-моделі: стратегічні рішення, систему створення вартості, систему оцінки вартості та мережу створення

цінностей. Автором запропоновано використовувати модель «Canvas» для побудови схематичного уявлення про основні характеристики бізнес-моделі кожного конкретного банку.

У другому розділі «*Оцінка бізнес-моделей банків України в сучасних умовах*» проаналізовано розвиток банків України загалом протягом 2009-2018 рр. за рахунок дослідження значень основних показників, що характеризують банківську систему, таких як динаміка та структура сукупних чистих активів, динаміка та структура зобов'язань, динаміки та структури доходів та витрат тощо.

Проведено аналіз банківської системи щодо визначення бізнес-моделей банків України в сучасних умовах за допомогою кластерного аналізу, що дало змогу визначити 5 типових банківських моделей бізнесу: традиційну (24 банки), універсальну (19 банків), корпоративну (25 банків), роздрібну (3 банки) та інвестиційну (13 банків).

Для здійснення кластерного аналізу української банківської системи в якості досліджуваних показників автором було обрано: міжбанківські позички (у % до валюти балансу); кредити юридичним особам (у % до валюти балансу); депозити юридичних осіб (у % до валюти балансу); кредити фізичним особам (у % до валюти балансу); депозити фізичним особам (у % до валюти балансу); інвестиційний портфель (у % до валюти балансу).

В даному розділі розкрито питання диференційованості бізнес-моделей банків України, оскільки немає такої бізнес-моделі банківської установи, яка була б найбільш розповсюдженою серед 84 українських банків на 1 січня 2018 р.. Цей факт свідчить про те, що у складні часи для банківської системи немає єдиної формули чи стратегії, яка дозволила б ефективно функціонувати в умовах ринкових трансформацій української економіки в цілому. Таким чином, вітчизняні банки здійснюють діяльність та намагаються розвиватися кожен відповідно до власної бізнес-моделі.

За результатами дослідження бізнес-моделі банківської установи ПАТ АБ «ПІВДЕННИЙ» було побудовано схематичну модель бізнесу на основі методу «Canvas». Аналіз активів та пасивів ПАТ АБ «ПІВДЕННИЙ» дозволив підтвердити, що аналітично отримана традиційна бізнес-модель є фактично використовуваною банком.

У третьому розділі «*Перспективні напрямки формування бізнес-моделей банків*» досліджено міжнародний досвід історії виникнення та формування бізнес-моделей банків та охарактеризовано причини їх еволюції. Доведено, що першою саме з історичної точки зору є традиційна моделі бізнесу, тоді як відносно «молодими» є роздрібна та корпоративна.

З'ясовано, що для країн з ринковою моделлю фінансового ринку найбільш розповсюдженою є інвестиційна бізнес-модель, а вже потім корпоративна, універсальна тощо. Тоді як для банкоцентричної моделі характерними є, в першу чергу, універсальна, корпоративна, роздрібна і а останню чергу – інвестиційна. Було проаналізовано та охарактеризовано вплив цифровізації економіки на діяльність банків та їх бізнес-моделі.

Дослідивши зарубіжний досвід формування бізнес-моделей банків, зроблено висновок, що виникнення нових та трансформація наявних бізнес-моделей банківських

установ є пов'язаним процесом із різноманітними соціально-економічними та технологічними явищами світового суспільства.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Бізнес-модель банку необхідно розглядати як представлення основи діяльності банку через набір логічних та стратегічних рішень з метою створення та утримання вартості в межах мережі цінностей, таких як постачальники ресурсів, споживачі, партнери, канали збуту, інформаційні канали, які складають зовнішнє середовище діяльності банку.

2. Проаналізоване законодавче забезпечення сутності поняття «бізнес-модель банку», яке виявило, що жоден вітчизняний нормативно-правовий акт не містить тлумачення досліджуваного поняття є свідченням недосконалості українського банківського законодавства. Пропонується внести зміни, наприклад, до Закону України № 2121 «Про банки та банківську діяльність» або Постанови Національного банку України № 368 «Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні».

3. Кластеризація банківської системи щодо визначення бізнес-моделей банків України в сучасних умовах на 01.01.2018 р. дала змогу визначити 5 типових банківських моделей бізнесу: традиційну, універсальну, корпоративну, роздрібну та інвестиційну. Такі результати проведеного дослідження є свідченням диференційованості поглядів на розвиток різних та не схожих за своєю діяльністю банків України.

4. В сучасних умовах одним із шляхів вирішення проблеми відсутності прийняття та дотримання певної бізнес-моделі вітчизняними банками може бути закріплення на законодавчому рівні необхідності розроблення та імплементації кожною банківською установою власної моделі бізнесу.

5. Найбільшою проблемою визначення бізнес-моделей українських банків є відсутність послідовності у їх діяльності. Так більшість вітчизняних банківських установ не мають стратегічного бачення бізнесу у довготривалій перспективі, що є наслідком відсутності прийнятої установами загальної концепції розвитку.

6. Незважаючи на нестабільну економічну ситуацію, що сформувалась в країні та у банківській системі, ПАТ АБ «Південний» залишається надійним і успішним банком. Тому, незважаючи на повне згортання роздрібногo кредитування фізичних осіб у після кризовий період, банк продовжує досить ефективно управляти своєю діяльністю та ризиками, що її супроводжують, і залишається одним з найнадійніших банків України.

8. Проведене дослідження в дипломній роботі, на думку автора, є свідченням того, що виявлені банківські моделі бізнесу – це результат пристосування українських банків на виклики вітчизняної економіки та її проблем. Загалом для всіх банківських установ України сучасний період розвитку банківської системи має стати етапом визначення їх бізнес-моделей, що дозволить визначитися із пріоритетними напрямкам діяльності, покращити рівень фінансової стійкості та підвищити конкурентоспроможність.